

Ахмеджанов Асад Бисенгазыевичтің 6D010300 - «Педагогика және психология» мамандығы бойынша философия докторы (PhD) академиялық дәрежесін алуға ұсынылған «Болашақ заңгерлердің кәсіби уәжін қалыптастырудың негізі ретінде білім мазмұнындағы халықтық дәстүрлер» диссертациялық жұмысының АННОТАЦИЯСЫ

Зерттеудің өзектілігі. Болашақ заңгерлердің кәсіби уәжін қалыптастырудың мәселелері көкейкесті екендігі сөзсіз. Соңғы зерттеушілердің нысанында «кәсіби құзырет», «әлеует», «интеллектуалды әлеует», «әлеуметтік хал-ахуал», сияқты ұғымдардың мәнділігі мен оның қолданылуындағы маңыздары жайлы бірталай еңбектер жарық көрді. Бірақ аталған ұғымдар болашақ заңгерлердің кәсіби уәжін білім мазмұнындағы халықтық дәстүр негізінде қарастыру зерттеушілердің өте сирек зерделейтін нысаны деуге дәлелдер бар. Болашақ заңгер өзінің меңгеруіне тиіс мамандығына сай ұлттық болмысымызды сақтай отырып, қылмысты істі әділ шешуіне ықылас танытып, оған ерекше қажеттілік тұрғыда пайым жасаса, аталған көкейкесті мәселелердің шешілуіне мүмкіндік туар еді.

Нұрсұлтан Әбішұлы Назарбаевтың 2017 жыл басындағы жолдауында «Болашаққа бағдар: рухани жаңғыру» мақаласы арқылы Қазақстанның үшінші жаңғыруының басталғандығын айтты.

20 ғасырдағы батыстық жаңғыру үлгісінің бүгінгі заманның болмысына сай келмеуінің сыры неде? «Меніңше, басты кемшілігі – олардың өздеріне ғана тән қалыбы мен тәжірибесін басқа халықтар мен өркениеттердің ерекшеліктерін ескермей, бәріне жаппай еріксіз таңуында. Әжептәуір жаңғырған қоғамның өзінің тамыры тарихының тереңінен бастау алатын рухани коды болады. Жаңа тұрпатты жаңғырудың ең басты шарты – сол ұлттық кодынды сақтай білу. Онсыз жаңғыру дегеніңіздің құр жаңғырыққа айналуы оп-оңай. Ұлттық салт-дәстүрлеріміз, тіліміз бен музыкамыз, әдебиетіміз, жоралғыларымыз, бір сөзбен айтқанда ұлттық рухымыз бойымызда мәңгі қалуға тиіс» – деген білім алуға қатысты.

Жоғарыдағы жүзеге асырылуы керек мемлекеттік тапсырыс тікелей халықтық дәстүрге негізделген қазақтың әділ сотын болашақ заңгерлерге білім меңгерту арқылы олардың рухани жаңғыруларына мүмкіндік беріледі.

Егер болашақ заңгерлерге өздерінің біліктілігін ғасырлар бойы сараланып келген халықтық дәстүр негізінде өркендетсе, олардың интеллектуалды әлеуетін келесілер де сабақтастырарына мүмкіндік туады. Болашақ заңгерлердің уәжін білім мазмұнының халықтық дәстүр негізінде арттырудың жүйесін басқару үдерісінде: «Білім туралы Заң». Білім мазмұны көпқырлы ұғым А.Г. Асмолов «Білім беру тұлғаның өмір жолында өзін-өзі өркендеуіне, мүмкіндігін жете, нұсқалы білуіне бағытталған кең таңдау үдерісі» - деп түсіндіреді. Біздер де бұл анықтаманы негізге алып, қосарымыз – парадигманың тиімді қолданылуы арқылы болашақ маман өзіне керек IQ интеллектуалды әлеуеттің коэффициенттік деңгейінің өсуіне ынталануы.

Білім мазмұны мемлекеттік құжаттар, стандарттар, оқулықтар, оқу құралдары және т.б. Бұл нысандар өз-өзінен болашақ заңгерлердің миына қона кетпейтініне талай ғалымдар еңбек сіңірді. Өткенді білмей, болашақты құру мүмкін еместігін зерттеушілер өз еңбектерінде айтып өтті. Әсіресе, генетикалық бағдарламаға сәйкес болашақ заңгерлердің кәсіби құзыреті ілгерілеу үдерісі шексіздікке бағытталуы жайлы бағдарлы тұрғыдағы білім мазмұны ең құнды болып есептеледі. Бұл орайда, ғылыми еңбектерімен көзге түскен ғалымдар: Б.М. Бим-Бад, А.В. Петровский, К.Я. Вазина, И. Р. Халитова, В.А. Слостенин, В.П. Голованов, Н.Ю.Фоминых, Е. Жұматаева, Р.Қ. Төлеубекова, Н.Э. Пфейфер, Е.И. Бурдина, Н. Қ. Тоқсанбаева, Г.М. Кертаева, С.К. Каргин, И. Р. Халитоав, А.А. Кудышева, Ш.М. Майгельдиева[20], Р.Ж. Аубакирова, К.С. Исинова, А.Ж. Аплашова, Е.Н. Жуманкулова [24], А. С. Мағауова [25].

Бүгінгі таңда білім мазмұнын болашақ мамандардың прагматикалық іскерліктерін өркендетуде 19-20 ғғ. аралығында формалистік теориялар, (20 ғасырда кеңістік дәуірінде) буржуазиялық педагогика санатына жатқан Д. Дьюи, Г. Кершенштейнер, тұжырымдары назарға алынуын дұрыс деп есептелмеуі. Оның себебі Қазақстан Республикасының білім мазмұны болашақ заңгерлердің кәсіби іскерлігіне айналмауы – осы прагматика негізінде іске ауспауы.

Жалпы бағыттағы мәселелерді шығыс, әлемдік деңгейдегі зерттеушілер өз еңбектерінде зерделеген. Мәселен, Жүсіп Баласағұн, Әбу Насыр әл-Фараби, Я.А. Коменский, И.Г. Песталоцци, Ф.А. Дистерверг, Д.Ж. Локк, Н. А. Добролюбов, К.Д. Ушинский, А. Құнанбаев, Ж. Аймауытов, М. Дулатов, М. Жұмабаев және т.б.

Аталып өткен ғалым-зерттеушілер өз замандарына сай адамның тұлғалық болмысы белгілі бір кәсіппен шұғылдануы үшін білім меңгермей, оның негізі ғылым болмай, адамның дұрыс өмір сүруі мүмкін емес деген тұжырымдар түйіндеген. Қоғамның, ғылымның және техниканың қарқынды дамуы кезеңінде оқу мен оқыту процесі өзгеріске ұшырайды деген Лотар Клинберг. Бұдан біздер қоғамға қатысты білім мазмұнын өздігінен танудың қажеттігін пайымдағанын аңғарамыз. Л. Клинбергің ойын әрі қарай дамытсақ, онда мынадай тұжырымдар шығады:

- бүгінгі таңда білім мазмұнының мәселелерін таза білім мазмұны тұрғысында шешуге болмайтыны байқалды;

- қазіргі уақытта білім мазмұнының саласы бұрынғыға қарағанда өрісі кеңейіп, мазмұны тереңдегенінің салдарынан ғылымдар арасындағы сабақтастығының негізінде қарастыру керектігін түйіндейді (II кезең);

- оқу процесіне талдау жасаудың барысында, аңғарғанымыз, жаңа талаптарды қанағаттандыру үшін жоғары мектепте біржақты, дәстүрлі, үйреншікті оқытудан арылудың қажеттігі қарастырылады.

Л. Клинберг білім мазмұны адамның оқу процесін тұтас қамтуы керек және онтогенез аспектісі ретінде ол барлық білім беру мен оқыту процесінде маңызды болып табылады деп бағамдаған. Философиялық сөздікте генезис ұғымына мынадай анықтама беріледі: (грекше – genezis) – шығу, пайда болды.

Бастапқыда «Генезис» термині ежелгі грек мифологиясында, кейіннен философияда (Фалес, Гераклит, Кант, Гегель және т.б) қарастырылған. Сонымен, жалпы философияда көбінесе ескінің негізінде жаңаның алғышарттарының пайда болуы. Осы сапаның соқыр сезімге ұласып, саңылау сезімдеріне, білім мен ғылымға үлкен кедергі екеніне ерекше мән береді. Әдіснаманың негізі- психология және педагогика ілімінің қажетсіну уәжінің талапқа сай құру.

Кәсіби бағдарға бағытталған білім меңгеруді өркендетудің салалары мен салааралық тұрғыда зерттеген ғалымдарды атап өткен орынды.

Қай сала болмасын оны меңгеруде кез-келген тұлға коммуникативтік функциональды құзыретті меңгеру лингвистикаға тәуелді дегенді басымдықта деп есептеген. Бұның ғылыми-функциональдық жүйесін арнайы зерттеген В.П. Даниленко.

Болашақ мамандардың тұлғалық болмысының кәсіби-мамандық меңгеруіне көмек беретін зерттеу еңбектерін жазған психологтар: Л. Выготский, С.А. Рубинштейн, А.Н. Леонтьев, Ж. И. Намазбаева, С. М. Джакупов , А. Ж. Аплашова т.б.

Педагогика саласында болашақ мамандардың кәсіби құзыретіне байланысты жоғары білім меңгеру модельдерін жүйелеу жөнінде тұғырлы зерттеу жүргізген ғалымдар: М.Н. Скаткин, Ю.К. Бабанский , В.П. Беспалько.

Болашақ заңгерлердің кәсіби құзыретін арттыру үдерісінде тілге шешен болу мәселесі, ойға, пайымға, тұжырым жасап, шешім қабылдауға айрықша көмек беретін лексикалық қор, функциональді сауаттылық деген мәселелерді зерттеген ғалымдар И.В. Анурова, П.Р. Атутов, Б.С. Гершунский, Э.М. Калицкий, С.А. Крупник, П.С. Лернер, А.М. Новиков , А.С. Тангян .

Талданып отырған еңбектердің және бұл мәселе төңірегінде зерттеу жұмыстарының құндылығы мен пайдасы туралы айта отырып, болашақ заңгерлердің кәсіби уәжін білім мазмұнының халықтық дәстүр негізінде құрылуына, олардың ұлттық болмысты сақтай отырып, шешім қабылдау үдерістеріне тіл мен ойлау шеберлігін тұтас қарастырып, жоғары оқу орнындағы білім алуды толық-тұжырымдық жүйесін қамтамасыз етуіне аталған ғылыми-ұстанымдар жеткіліксіз.

Бұған қосар тағы бір кедергі – зерттеушілердің зерттеу нысанына айналмаған білім мазмұнының халықтық дәстүр негізінде қарастырылмауының нәтижесінде болашақ заңгерлердің рухани жаңғыруына ізгілікті ұстанымдардың нұсқалы үлгілерінің замануи мүддесіне сай ұсынылмауы. Нәтижесінде, біздер зерттеушілердің еңбектерін талдау барысында төмендегідей қайшылықтарды анықтадық:

1) қоғам сұранымына сай болашақ заңгерлердің кәсіби уәжін білім мазмұнының халықтық дәстүр арқылы қалыптастырудың ғылыми түрде негізделуінің жеткіліксіздігі;

2) болашақ заңгерлердің кәсіби уәжін арттырудың қажеттілігі мен оны жоғары оқу орнында толықтай дерлік жүзеге асыру бағдарламасының болмауы;

3) болашақ заңгерлердің уәжін білім мазмұны арқылы қалыптастыру мүмкіндіктерінің қазіргі жағдайы мен ұлттық құндылықтарының үйлесімде пайдаланылмауы арасындағы сәйкессіздіктің кездесуі.

Жоғарыдағы қайшылықтардың шешімін табу мақсатында біздер төмендегідей тақырыпты таңдадық: «Болашақ заңгерлердің кәсіби уәжін қалыптастырудың негізі ретінде білім мазмұнындағы халықтық дәстүрлер».

Зерттеу мақсаты: болашақ заңгерлердің кәсіби уәжін білім мазмұны арқылы халықтық дәстүр негізі ретінде қалыптастыруды теориялық тұрғыдан негіздеп, оның тиімділігін тәжірибе жүзінде дәлелдеу.

Зерттеудің ғылыми болжамы: егер, болашақ заңгерлердің кәсіби уәжін білім мазмұнының халықтық дәстүр арқылы қалыптастыру мәселесі ғылыми-теориялық тұрғыдан негізделсе; жоғары оқу орнында жүзеге асырылу бағдарламасы жасалса және білім мазмұны халықтық дәстүр негізінде іске асырылуы қазіргі жағдай мен ұлттық құндылықтар сәйкестілігінде дайындалса, онда болашақ заңгерлердің кәсіби қажетсіну уәжі жоғары деңгейге көтеріледі; өйткені білім мазмұны халықтық дәстүр негізінде қалыптастырудың мазмұны жоғары оқу орнының мүмкіндіктеріне үйлестіріліп құрылады.

Зерттеудің нысаны: жоғары оқу орнының оқу үдерісі.

Зерттеудің пәні: болашақ заңгерлердің кәсіби уәжін білім мазмұнындағы халықтық дәстүрлер негізінде қалыптастыру.

Зерттеудің міндеттері:

1 Болашақ заңгерлердің кәсіби уәжін қалыптастырудың негізі ретінде білім мазмұнындағы халықтық дәстүрлер мәселелерін ғылыми-теориялық тұрғыда анықтау.

2 Болашақ заңгерлердің кәсіби уәжін арттырудың қажеттілігін айқындау мен оны іске асырудың мәнін ашу.

3 Болашақ заңгерлердің кәсіби уәжін білім мазмұны арқылы қалыптастырудың жағдайы мен ұлттық рухани құндылықтарының үйлесімде құрылуын ашу.

4 «Болашақ заңгерлердің кәсіби уәжін арттырудың» моделін жасау.

5 Болашақ заңгерлердің кәсіби уәжін білім мазмұнындағы халықтық дәстүрлер ретінде қалыптастырудың амалдарын саралау.

6 «Заңгерлердің психологиялық негіздері» тақырыбына құрылған пәнді оқу үдерісіне енгізу.

7 «Заңгерлердің психологиялық негіздері» тақырыбына құрылған пәнді, және модельдің тиімділігін эксперименттік - тәжірибеден өткізу.

Зерттеудің жетекші идеясы жоғары оқу орнында болашақ заңгерлердің кәсіби уәжін білім мазмұнындағы халықтық дәстүрлер негізі ретінде қалыптастырудың әдіснамасын негіздеу және оны әлемдік білім кеңістігіне ену жағдайында бәсекеге қабілетті маман мәртебесінде тиімді педагогикалық әрекетке бағдарлайды.

Зерттеудің әдіснамалық және теориялық негіздерін білім беру жүйесінің философиялық, психологиялық ғылыми-әдістемелік негіздері, қазіргі білім берудің инновациялық технологиялары, проблемалары; Д.Б.

Эльконин, мен В.В. Давыдовтың дамыта оқыту технологиясы. Инновацияны жоспарлау мен инновациялық үдерісті басқару мәселелері – шетелдік ғалымдар К.Р. Роджерс , А. Кинг, Б. Шнайдер, Д.С. Андерсон және т.б. ғылыми еңбектер; Ресейлік зерттеушілер Ш.А. Амонашвилидің, ізгілікті – тұлғалық технологиясы; В.Ф. Шаталовтың , оқу материалдарының белгі және сызба үлгілері негізінде қарқынды оқыту технологиясы; М.А. Чошановтың, проблемалық модельді оқыту технологиясы; П.И. Третьяковтың, К.Я. Вазинаның, модельді оқыту технологиясы В.М. Монаховтың, В.П. Беспальконың, оқыту технологиялары кеңінен таралған; Қазақстанда Ж.А. Қараевтың, Ә. Жүнісбектің , Ш.Т. Таубаеваның, Қ.Қ. Қабдықайыровтың, М.М. Жанпейсованың , және Е. Жұматаеваның , және т.б., педагогикалық және кәсіби қажетсіну уәжін арттыру мәселелері А.Е. Әбілқасымова, Б. Баймұханов, Т.С. Сабыро, М.Ж. Жадрин, С.А. Жолдасбекова, А. Нұғысова [81], Д. Рахымбек [82], Қ.Ж. Қарақұлов [83], 1 педагогика, 2 психология, жеке тұлғалық (онтология) (Н.Д. Хмель [84], А. А. Бейсенбаева [85], С.Т. Каргин [86], Е. Жұматаева [87], К.С. Успанов [88], және т.б.); мұғалімнің зерттеушілік мәдениетін, шығармашылық ізденісін қалыптастыру (Ш.Т. Таубаева [89], Б.А. Тұрғынбаева [90], Е.И. Бурдина [91] және т.б.); әдіснамалық және ғылыми педагогикалық негіздерін жасауда жоғары білім беру үдерісін зерттеудегі жүйелілік, таным теориясының іс-әрекет тұрғысынан қараудың жалпы ғылыми тұжырымдары мен ұстанымдары құрылды.

Зерттеудің көздері: Зерттеу мәселесі бойынша философиялық, психологиялық және педагогикалық еңбектер, мемлекеттік ресми құжаттар: Қазақстан Республикасының «Білім туралы Заңы», Қазақстан Республикасының білім беруді дамытудың мемлекеттік тұжырымдамасы, Қазақстан Республикасының жоғары білім берудің инновациялық технологиялары, кредиттік технологиямен оқу, тәрбиенің біртұтас үдерісін іске асыру.

Зерттеудің әдістері зерттеу жұмысының теориялық негізін анықтау, талдау, жинақтау, құжаттарды зерттеуде силлогизммен ой қорыту, жалқылау, жалпылау, аналогын табу, герменевтикалық, проблемалы-зерттеушілік, креативтік сауалнамалар, диагностикалау (Регуш, Турбовской), тесті, түзілімге салу, математикалық өңдеу әдістері қолданылды.

Зерттеудің кезеңдері:

I Бірінші кезеңде (2016-2017) зерттеу жұмысы бойынша әдебиеттерге талдау жасалды. Зерттеудің ғылыми аппараты құрылды. Зерттеудің бұрынғы және қазіргі жағдайы қарастырылып зерделенді. Болашақ заңгерлердің білім мазмұны, болашақ заңгерлердің кәсіби уәжін білім мазмұнын халықтық дәстүр тұрғысында құрылуының ғылыми-педагогикалық негізі жасалды. Аталған мәселені шешудің амалдары, моделі, оқу пәні тәжірибеге енгізілді.

II Екінші кезеңде (2017-2018) осы мәселенің шетелде іске асырылуы зерделенді.

Зерттеудің тиімдігі тексерілді, пәннің тиімділігі тәжірибеде өтті; оның таратылуы қарастырылды.

III Үшінші кезеңде (2018-2019) модельдің, пәннің тиімділігі эксперименттен өткізіліп, алынған нәтижелер қорытылып, диссертацияны жабдықтау аяқталды.

Зерттеудің ғылыми жаңалығы мен теориялық мәні: жоғары оқу орнында болашақ заңгерлердің кәсіби уәжін білім мазмұнының халықтық дәстүр негізі ретінде қалыптастыру пәні арқылы іске асыруылуының бағдарламасы құрылып, практикаға енгізілді. Сыннан, тәжірибеден өткізудің креативтік сұрақтары, тестілер, диагностикалау жұмыстары өткізіліп, тиімді тұстары тұжырымдалды.

Зерттеудің практикалық маңыздылығы: нәтижелерін болашақ заңгерлердің кәсіби уәжін білім мазмұнындағы халықтық дәстүрлер негізі ретінде қалыптастыру мақсатында жоғары оқу орнындағы оқу-тәрбие үдерісінде, сондай-ақ, мамандардың біліктілігін арттыру индикаторында қолдануға болады.

Қорғауға ұсынылатын жаңалықтар:

- болашақ заңгерлердің кәсіби уәжін қалыптастырудың негізі ретінде білім мазмұнындағы халықтық дәстүрлердің ғылыми-теориялық негіздері;
- болашақ заңгерлердің кәсіби уәжін қалыптастырудың негізі ретінде білім мазмұнындағы халықтық дәстүрлердің тигізер рөлі;
- болашақ заңгерлердің кәсіби уәжін арттырудың қажеттілігі мен оны жоғары оқу орнында жүзеге асыру мақсатында тұңғыш рет пәннің «Заң психологиясының негіздері» тақырыбында мәтіні мен бағдарламасы;
- болашақ заңгерлердің кәсіби уәжін арттырудың» моделі;
- болашақ заңгерлердің кәсіби уәжін арттырудың әдіснамалық негізі;
- болашақ заңгерлердің кәсіби уәжін білім мазмұны арқылы халықтық дәстүрлер негізі ретінде қалыптастырудың технологиялары;
- болашақ заңгерлердің кәсіби уәжін қалыптастыруды эксперименттік тәжірибеден өткізу.

Қорғауға ұсынылатын қағидалар:

- болашақ заңгерлердің кәсіби уәжін қалыптастырудың негізі ретінде білім мазмұнындағы халықтық дәстүрлер ғылыми-педагогикалық тұрғысында зерделенді;
- болашақ заңгерлердің – бүгінгі заман мүддесін іске асыру үдерісінде қазақ халқының ежелгі сараланған халықтық дәстүрін білім мазмұны арқылы олардың уәжін қалыптастыруына тірек көзі екендігі нұсқалы тұрғыда меңгерілді.

Қағиданың доминаты – әрбір өтілетін білім мазмұнына парадигмамен қарау арқылы ғылымилығы анықталды. Халықтық дәстүрді саралау үдерісінде эмпирикалық, алгоритмдік, стохастикалық парадигмамен конструктивті – локальді тұрғыда ойлау – парасаттау – пайымдау – бағамдау – тұжырымдау – түйіндеу секілді интеллектуалды әлеуетті ұдайы геометриялық прогрессияға сәйкес ілгерілету траекториясы құрылды. Бұлардың бастапқы қағидасы – тарихилық, хронологиялық, хронотоптық рет-тәртіптерді сақтай отырып, сабақтастық қағиданы ұстану. Халықтық дәстүрлер білім мазмұнының нысанына айналғанда, болашақ заңгерлер құқық бұзушының ұлттық кодын,

оның өздеріне тән дәстүрлерін әділет жолымен ескеруді ой және сөз шеберлігімен жеткізудегі коммуникативті-психологиялық заңдылықтарды тиімді қолданды.

Болашақ заңгерлердің кәсіби уәжінің қажеттілігі мен оны іске асыруда жоғарыдағы құрылған теориялық негіздер мен қағидалардан басқа мынандай құрылымдық құрамдар алынды: болашақ заңгерлердің білім мен ғылым меңгерудегі кәсіби қажеттілігін, мотивациясын педагогикалық тұрғыда қолайлы жағдай туғызып ұйымдастырулуы. Тәжірибелі – эксперимент жұмысының қорытындысы, оған дәйектеме жасайтын модель мен «Заң психологиясының негіздері» тақырыбында пән құрылды. Кәсіби уәжді халықтық дәстүрлер негізінде қалыптастырудың амалдарын саралауға бұрынғы жалпы зерттеген еңбектердегі тұжырымдар түзілді. «Түзілім», «таксономия» ұғымын білдіреді. Халықтық сотты жүргізуші билердің істі болған қылмыскерлердің мәселелерін шешу үдерісінде тіл өнерін поэтикалық шеберлікпен, түзілім ретінде құрғанына болашақ заңгерлер мән беруі, оған дұрыс сараптама жасауды меңгеруі, нормативті-құқықтық базаны іске асыруы, білім мазмұнын халықтық дәстүр негізінде құруы, тұлғалы – бағдарлық онтологиялық, ұлттық сипат, кодқа сәйкестендірілді.

«Болашақ заңгерлердің кәсіби уәжін арттырудың» моделі білім мазмұнын халықтық дәстүр негізінде құруды іске асыруда модульдеуі. Модельді құрудың құрылымдық-құралы: ұйымдастырушылық, психологиялық, педагогикалық жағдай тұғызылуы, оқыту мақсаты, міндеттері, мазмұны, түрлері, әдіс-тәсілдері, технологиялары, оқыту құралдары, тапсырмалар, бақылау нәтижелері.

Болашақ заңгерлердің кәсіби қажетсіну уәжін білім мазмұнын қалыптастыруда халықтық салт-дәстүрде ретроқағиданың тиімді қолдануы. Білім мазмұнын салт-дәстүрдің құқыққа қатыстысын саралау, сараптау қағидалармен қарастыру. Бүгінгі құқыққа салт-дәстүрді негізге алу іскерлігін ұштауы. Қылмысты іске дұрыс құрудағы ақиқатты ізгілікті және әділетті болу қағидасын ұстануы. Бірінші рет болашақ заңгерлердің кәсіби қажетсіну уәжін білім мазмұнын халықтық дәстүр негізінде қалыптастырудың оқу пәні жүйесі ғылымилық, жаңашылдық, сабақтастық, тұтастық, жүйелік және т.б қағидалар жиыны ұсынылды.

Зерттеу базасы. С. Торайғыров атындағы Павлодар мемлекеттік университеті, Павлодар мемлекеттік педагогикалық университеті, Инновациялық Еуразия университеті, Беларусия елінің Кулешов атындағы «Могилевтік мемлекеттік университеті».

Зерттеу нәтижелерінің дәлелдігі мен негізділігі. Теориялық, әдіснамалық және әдістемелік тұрғыда дәлелденуімен, зерттеу мәні мазмұнының ғылыми аппаратқа сәйкестілігімен; әдістер кешенін тиімді пайдаланумен, зерттеу жұмысының жоспарлы кезенділігімен, бастапқы және соңғы көрсеткіштер нәтижелерінің қорытындылануымен, олардың жоғары оқу орындарының оқу-тәрбие үдерісіне ендірілуімен дәленденді.

Жарық көрген ғылыми еңбектер: Зерттеу жұмысының негізгі мазмұны 9 мақалада, оның ішінде, Қазақстан Республикасы Білім және ғылым

министрігінің білім және ғылым саласын бақылау комитеті ұсынған 4 ғылыми басылымы, 1 Scopus компаниясының деректер базасына кіретін халықаралық ғылыми журналында, халықаралық конференция мен тезистерінде, оның ішінде, 4 шетелдік конференция материалдары мен тезистерінде жарияланды. Ғылыми мақалалар:

– Ахмеджанов А.Б. Мукашева К., Маликова Г. Этномәдениеттің білім мазмұнына ықпалы және оның мотивациялық қуатың ғылыми негізі // Materials of the III International Scientific-Practical Conference «Quality management: search and solutions» November 27-29, 2017, Kuala Lumpur, Malaysia. 212-216 б.;

– Ахмеджанов А.Б. Халықтық дәстүрлердің адам құқығын қорғауға ықпалы. Вестник ПГУ № 4, 2017. - 77-83 б.

– Ахмеджанов А.Б. Роль народных традиции как основа формирования профессиональной мотивации будущих юристов. // Материалы международной научно-практической конференции «IX Торайгыровские чтения» 4 том, 298-302 стр., 2017;

– Albina Zhenisovna Anesova, Assad Bisengazievich Akhmejanov, Rymshash Kameshovna Toleubekova and Engilika Zhumataeva Theoretical and Methodological Enhancement of Managerial Activity in the Teachers' Professional Motivation Formation of Future Specialists Journal of Intellectual Disability-Diagnosis and Treatment, 2018, 6, 89-95;

– Ахмеджанов А.Б. Халықтық педагогика дәстүрі- студенттердің болашақ кәсіби құзыретін арттыратын амал. // Materials of the III International Scientific-Practical Conference «Integration of scientific community to the global challenges of our time» February 26-28, 2018 (Kyoto, Japan). С. 216-223

– Ахмеджанов А.Б. Тәуке ханның «Жеті жарғасын» болашақ юристердің білім мазмұны арқылы меңгеруінің мәні // Вестник ПГУ имени С. Торайгырова. Серия педагогическая. 2019. – № 2. – С. 93-103;

– Ахмеджанов А.Б., Жұматаева Е., Болашақ юристердің құзыретін халықтық дәстүр негізі ретінде өркендету // Вестник ПГУ имени С. Торайгырова. Серия педагогическая. 2019. – № 1. – С. 36-46;

– Ахмеджанов А. Б., Жұматаева Е. Болашақ юристердің білім мазмұны арқылы халық дәстүріне негіздеу. // Materials of the IV International Scientific-Practical Conference «Integration of the Scientific Community to the Global Challenges of Our Time» February 13-15, 2019 Sapporo (Japan) Volume II.13.34. С.180-186;

– Ахмеджанов А. Б., Жұматаева Е., Имангаликова И.Б. Тәуке ханның «Жеті жарғасын» болашақ юристердің білім мазмұны арқылы меңгеруінің мәні // Қазақстанның ғылымы мен өмірі наука и жизнь Казахстана science and life of Kazakhstan. Халықаралық ғылыми журнал.Международный научный журнал International science journal № 6/2 2019, С. 126 -131.

Диссертация құрылымы: зерттеу жұмысы кіріспедеп, үш бөлімнен, қорытынды, пайдаланған әдебиеттер тізімі мен қосымшалардан тұрады.

Кіріспе бөлімінде зерттеудің ғылыми аппараты, тақырыбының көкейкестігі, зерттелімнің деңгейі, бірқатар ғалым-зерттеушілердің еңбектерін

талдау-жинақтау, феноменін айқындау барысында қайшылықтардың құрылуы баяндалған.

«Болашақ заңгерлердің кәсіби уәжін қалыптастырудың білім мазмұнындағы халықтық дәстүрлердің психологиялық-педагогикалық негізі» атты бірінші бөлімде зерттеу проблемасының психологиялық-педагогикалық негіздері айқындалады, оларға мазмұндық сараптама беріледі. Болашақ заңгерлердің кәсіби уәжін білім мазмұнындағы халықтық дәстүр ретінде қалыптасуы қарастырылады. Зерттеу проблемасының әдіснамалық тұғырлары айқындалып, баяндалады.

«Білім мазмұнын болашақ заңгерлердің халықтық дәстүрлер негізінде құруының психологиялық-педагогикалық жүйесі» халықтық дәстүрге негізделген қазақтың байырғы билер сотының бүгінгі күнге қажетті тұжырымдары негізге алынып, оның болашаққа тигізер пайдасы сараланды. **«Болашақ заңгерлердің кәсіби уәжін қалыптастырудың негізі ретінде білім мазмұнындағы халықтық дәстүрлер»** негізге алынған теориялық тұжырымдары амалдары, моделі, өткізуге тиісті білім мазмұны және тағы басқалар эксперименттік тәжірибеден өткізілді.